

Dr Sulejman Mašović

SVJETSKI KONGRES ZA REHABILITACIJU U DUBLINU

Međunarodno udruženje za rehabilitaciju invalida, sa sjedištem u New Yorku, nakon dva decenija rastuće aktivnosti, izraslo je u vodeću svjetsku organizaciju za rehabilitaciju invalida, koja okuplja vrhunske stručnjake i učlanjuje najveći broj zemalja. Iako je počelo s programom koji je najprije obuhvaćao samo tjelesne invalide, ubrzo je uključilo i problematiku senzornih oštećenja. Kako je posljednjih desetak godina mentalna retardacija naglo izbila u prvi plan znanstvenog istraživanja na ovom području — iza čega su slijedili programi institucija i službi — Udruženje joj je na tri posljednja svjetska kongresa dalo značajno mjesto. Izmjenama u statutu i strukturi organa na posljednjem zasjedanju generalne skupštine, Udruženje je faktički postalo međunarodna tribina za opću rehabilitaciju najvišeg ranga, čemu pomaže činjenica i blizina sa sjedištem Ujedinjenih naroda i drugih međunarodnih tijela lociranih u kozmopolitskom New Yorku.

Svjetski kongresi za rehabilitaciju, koji se održavaju svake treće godine, označavaju skup stručnjaka sa svih strana svijeta, a tretiraju najaktuelniju temu tog razdoblja. Na VII kongresu u Londonu, 1957. godine, tema je bila: »Planiranje pobjede nad invaliditetom«, u New Yorku 1960. godine: »Rehabilitacija i svjetski mir«; u Kopenhagenu, 1963. godine: »Invaliditet, prevencija i rehabilitacija«, a 1966. godine u Wiesbadenu: »Industrijsko društvo i rehabilitacija: Problemi i rješenja«. Posljednji, XI kongres u »Dublinu«, Irskoj imao je za centralnu temu :»Odgovornost zajednice za rehabilitaciju«. Slijedeći XII kongres bit će u Sydneju Australija 1972. godine, ali tema još nije određena. Očekuje se da će ovaj kontinent, koji je za kratko vrijeme postigao izvrsne rezultate na polju rehabilitacije, pokazati nove metode i službe koje nastaju u rastućoj ekonomici.

Slaba strana kongresa je velika raznolikost tematike koja odudara od glavne teme i pretrpanost programa. Tako je na dublinskom Kongresu bilo preko 500 radova, koji su se odvijali u više grupa, seminara i simpozija te je fizički nemoguće bilo pratiti više od četvrtine programa. Najjači u stručnom pogledu su bili simpoziji, koji su odražavali posljednja znanstvena dostignuća. Na kongresu je bilo prikazano preko 60 filmova, te izložbe publikacija, pomagala, tehnike i znanosti u korist invalida. Slobodno vrijeme ispunjeno je posjetom ustanovama, svečanim primanjima i izletima.

Da bi se podigao znanstveni nivo kongresa, uobičajeno je posljednjih desetak godina da se prije njihova održavanja organiziraju uži skupovi specijalista po određenim temama. Udruženje je do Dublina imalo desetak

komisija i komiteta, na čelu s istaknutim stručnjacima, koji su učlanjivali po jednog predstavnika zemalja članica. Najvažnije su bile komisije: za znanstveno istraživanje, za specijalnu edukaciju i za profesionalnu rehabilitaciju.

Ove posljednje dvije su pripremile veoma uspješne međunarodne seminare i to u Corku za specijalnu edukaciju, a u Galwayu za profesionalnu rehabilitaciju. Na prvome su učestvovali prof. A. Borić i prof. V. Kovačević, oba s veoma uspješnim referatima, a na drugom potpisani kao voditelj studijske grupe. Pošto će o prvom seminaru pisati prof. Borić, potpisani će se zadržati na drugom obzirom na vrlo značajnu temu: »Ekonomika u rehabilitaciji«, koja je dobrim dijelom dominirala i cijelim kongresom.

Svečanosti otvorenja Kongresa u Dublinu, 15. rujna, prisustvovao je i predsjednik republike Irske g. Emona de Valere, s članovima kabineta i drugim istaknutim ličnostima. Vojni orkestar je intonirao himnu. Kongres je otvorio dr O'Flanagan u svojstvu predsjednika Kongresa kao vodeći stručnjak Irske i predsjednik njenog Savjeta za rehabilitaciju. Potom su govorili još: potpredsjednik vlade i ministar za zdravlje g. Childers, delegat Ujedinjenih naroda g. Kosunen i generalni sekretar Udruženja g. Acton. Bilo je prisutno preko 2000 učesnika. Kongres se odvijao u najvećoj dvorani Dublina: kraljevskog dublinskog društva, koje ima niz dvorana za sastanke manjih grupa.

Svaki dan je počinjao plenarnim zasjedanjem, a nastavljao se u radu po grupama. Filmovi su bili popodne. Svako veče je bio prijem uzvanika kod uglednih ličnosti Irske. Uz glavnu temu — obavezu države da organizira i financira rehabilitaciju — u plenumu su još obrađivani: dijagnostika, medicinska i eduktivna rehabilitacija, trening i zapošljavanje, te radovi posvećeni nekim grupama invalida. Dio referata je obrađivao višestruko oštećene invalide, koji su u ekonomski razvijenim zemljama sve više na dnevnom redu. Učesnici iz Azije, Afrike i Latinske Amerike naturali su teme ovih područja, slikali svoje teškoće i apelirali na veću podršku od razvijenih, ali to nije našlo dovoljno odraza u rezolucijama na konkretan način. Slično kao na političkom polju, produbljuje se i ovdje jaz između razvijenih i nerazvijenih, i jedina mršava pomoć ostaje preko međunarodnih tijela (UN, SZO, UNESCO, MOR, UNICEF i dr.), čiji su predstavnici na kongresu to i isticali. Iako su u 1968-69. usvojene i neke povelje (o pravima djeteta u Africi, o pravima mentalno retardiranih i sl.) razvijene zemlje, osim savjetovanja i publikacija, materijalno nisu ponudile nešto više, a i gdje se to pruža, obuhvata samo utjecajna područja, a ne na temelju potreba. USA učestvuju u financiranju znantsvenih projekata u 9 evropskih i azijskih zemalja, među kojima je i naša zemlja. Na svečanom prijemu kod gdje Mary Switzer i njenih suradnika iz »Social and Rehabilitation Services« (Ured za socijalnu zaštitu i rehabilitaciju u Saveznom ministarstvu zdravlja, edukacije i socijalne politike u Washingtonu) govorili su o toj suradnji predstavnici projekta ovih zemalja. Bili su pozvani i prof. Borić i potpisani koji su govorili o naučnom radu na ovom polju u našoj zemlji, a prof. Borić je opširnije izlagala i o projektima koji se izvode ili su planirani na Visokoj defektološkoj školi. Tom prilikom, kao i tokom cijelog kongresa, ostvareni su kontakti s većim brojem istaknutih eksperata i delegata međunarodnih tijela, koji s posebnim interesom i priznanjem prate naše uspjehe.

Kongres je iznio i neke nove teme, koje će se obrađivati više i na međunarodnom planu: terminologija, rehabilitacija starih, uklanjanje arhitektonskih barijera, socijalizacija, primjena tehnike u transportu i adaptaciji radnih

mjesta i sl. Zbog porasta patologije alkoholizma i narkomanija u svijetu, značajno je mjesto dato i prevenciji i rehabilitaciji na tom području. Oštro je naglašen zahtjev da se profesionalna orijentacija u industrijskom društvu u korist invalida organizira mnogo efikasnije, odbacujući ranije indekse zanimanja i parole »pravi čovjek na pravo mjesto«, a priznajući evolucionističke metode u svijetu koji se naglo mijenja. Mnogo referata je bilo na temu funkcionalne dijagnostike kao sastavnog dijela ocjenjivanja invalidnosti, uz učešće kompletnih stručnih timova. Sve faze, od zdravstvene, preko edukacije do osposobljavanja za rad i zapošljavanja, stavljene su pod lupu naglog progressa tehnike, tehnologije i znanosti. Sve su to sada ekonomske kategorije, podložne ekonomskim zakonima razvitka. Zdravo prosvijećeno stanovništvo, čiji su invalidi integralni dio, može da visoko proizvodi i time ne samo kompenzira troškove rehabilitacije, već podiže i standard društva.

U toku svečanosti na Kongresu podijeljene su Lasketove nagrade i druge diplome zaslužnim radnicima na polju rehabilitacije. Iz naše zemlje bilo je desetak učesnika: prof. dr Guberina, prof. Kovačević, dr Sabol (koja je na simpoziju imala uspjeti referat: »Remediation of Learning Difficulties«), dr Gračanin i dr. Dne 19. rujna, posljednjeg dana Kongresa, u svečanom raspoloženju usvojene su smjernice za rad na raznim područjima rehabilitacije (medicinska, edukativna, profesionalna i socijalna faza rehabilitacije), predložene od grupa stručnjaka iz raznih zemalja. Zbog izvanrednog značenja ovih smjernica, objavit ćemo ih u nekom od narednih brojeva »Defektologije« s kraćim rezimeima najvažnijih referata, koji su plod duljih znanstvenih istraživanja. Očekuje se da će na toj osnovi doći i do izmjene nekih međunarodnih povelja s ovog područja, koje je brzi razvoj u svijetu prerastao. Zbog brojnog učešća i oštih nastupa stručnjaka iz manje razvijenih područja, smjernice su ipak unijele niz obaveza prema njima u pogledu tehničke pomoći, obrazovanje kadrova, osnivanja »pilot« centara, primjene tehničkih dostignuća, itd.

Na kraju je odati visoko priznanje organizatorima Kongresa, koji su ne samo uspjeli održati ovu veliku manifestaciju u maloj zemlji, već i prikazati, kroz publikacije i posjete, brojna dostignuća i moderne forme.

Međunarodni seminar o profesionalnoj rehabilitaciji u Galwayu je nastavak uspješnih seminara ove vrste koje je organizirala Svjetska komisija za profesionalnu rehabilitaciju: 1962. u New Yorku o profesionalnom treningu, i Manili o profesionalnoj rehabilitaciji na Pan-pacifičkom području, 1963. u Kopenhagenu o planiranju profesionalnog osposobljavanja (kojom prilikom je objavljena poznata studija o zaštitnim radionicama u 37 zemalja), 1959. u Hagu i 1964. u Stokholmu o zaštitnom zapošljavanju, 1966. u Berlinu o ocjenjivanju za profesionalno osposobljavanje, 1968. u Halle (DR Njemačka) o profesionalnoj rehabilitaciji u poljoprivredi itd. Dva posebna seminara su posvećena pitanjima ove Komisije u Africi i Latinskoj Americi. Otkako je vođenje Komisije preuzeo dr Trevethan, poznati ekspert koji je dugo godina vodio sistem zaštitnih radionica u USA »Good-Will Industries«, ova je komisija postala najaktivnije tijelo Udruženja i na Kongresu dobila visoka priznanja. Dr Trevethan je predložio, preko potpisnog kao člana Komisije biranog na X i XI kongresu, da bi i naša zemlja organizirala međunarodni sastanak s tematikom koja je za nas od interesa, za 1971. godinu, što se sada razmatra.

U vremenu od 7—12 rujna seminar u Galwayu je obradio ekonomski aspekt rehabilitacije iz svih uglova. Izvršene su brojne analize kroz neke znanstvene projekte, a niz zemalja je prikazao svoje rezultate. Težište je bilo na ispitivanju

rentabilnosti profesionalnog osposobljavanja kroz sisteme socijalnog osiguranja, te ekonomičnost zaštitnih radionica. Prijedlozi su pozitivni: rehabilitacija je najunosnija investicija, ako je dobro izvršena i osigurano adekvatno zapošljavanje. U pogledu učešća invalida na tržištu rada bilo je niz stavova, koji nisu bili usaglašeni, ali su iskustva svake zemlje dragocjena. Dio eksperata na seminaru izjasnio se za kvotni sistem zapošljavanja invalida (država zakonom određuje procent invalida u privredi) koji sad postoji u Engleskoj i još 5 evropskih zemalja. Stručnjaci iz USA su bili za volonterni sistem, gdje je odlučujuća uloga državnih i privatnih agencija u traženju mjesta za invalide. Većina nas je pledirala, ipak, za srednja rješenja, pri čemu bi trebalo naći sistem zapošljavanja invalida koji uključuje dobre strane oba citirana sistema. Zbog aktuelnosti ove ekonomske tematike, u posebnom članku ćemo donijeti glavne stavove i neke zaključke do kojih smo došli kao smjernice za budući period. Pošto se kod nas sada vodi javna diskusija o dogradnji sistema invalidskog osiguranja, te izradi novih propisa o ustanovama za profesionalnu rehabilitaciju (uključivši i zaštitne radionice) bit će od interesa i mišljenja na seminaru u Glawayu i Corku, koja su rukovodioci komisija prezentirali na Kongresu, te ih je on prihvatio kao svoje. Referat prof. Borić u Corku o obrazovanju defektologa u Visokoj defektološkoj školi u Zagrebu, izazvao je opću pažnju, jer se radi o posve novom pristupu formiranju stručnjaka za rad na rehabilitaciji, koje je relativno malo bilo tretirano na Kongresu.

U toku kongresa održani su sastanci ranijih tijela Udruženja (Savjeta, Izvršnog odbora, komisija i komiteta) s glavnim ciljem: pripreme za generalnu skupštinu. Ova je održana s predstavnicima zemalja članica, pod predsjedništvom dr Harlema iz Norveške, koji je vodio Udruženje u posljednjem mandatnom razdoblju (1966—1969). Novi generalni sekretar g. Apto, koji je bio biran također u Wiesbadenu 1966. godine, širokoje zasnovao nove forme rada. U izmijenjenom statutu savjet je dobio još veću ulogu, a broj komisija i komiteta je smanjen, s tim da im je nadležnost proširena. Za novog predsjednika biran je g. Reyner iz Belgije. Na čelo profesionalne i edukativne komisije su ponovno birani isti eksperti (dr Trevethan i Jorgensen iz Danske). Posjet g. Jorgensena našoj zemlji, na čelu danske delegacije, omogućuje da se izmijene mišljenja o budućem radu edukativne komisije i učešću naše zemlje u njoj. Grupa naših stručnjaka, koja je bila u Dublinu, predložila je profesoricu Borić kao predstavnika naše zemlje u toj svjetskoj komisiji. Na samoj generalnoj skupštini predstavnik Jugoslavije bio je dr B. Zotović, direktor Zavoda za protetiku SR Srbije iz Beograda. Dugo godina predstavnik je bio njegov pokojni otac dr Miroslav Zotović, osnivač Saveznog instituta za rehabilitaciju, koji je mnogo doprinio i na međunarodnom polju za afirmaciju naših rezultata, a sada je na to mjesto biran njegov sin, čiji su rezultati znanstvenog istraživanja veoma cijenjeni u svijetu. Veliki uspjesi na nekim područjima rehabilitacije u našoj zemlji afirmirani su i na XI. svjetskom kongresu, koji će novim stavovima dati podstrek u više pravaca za naredno razdoblje.

Dr Sulejman Mašović, docent
Visoka defektološka škola, Zagreb